

DOI: 10.35774/econa2022.03.94

JEL classification: Q13, Q18
UDC: 334.732:631.115.8:338.439

Іван СВИНОУС

доктор економічних наук, професор,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
E-mail: isvinous@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0346-1596

Марат ІББАТУЛІН

доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
E-mail: imi_1@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-8765-6261

Надія СВИНОУС

доктор філософії в галузі менеджменту, асистент,
Білоцерківський національний університет, Україна
E-mail: svnadia94@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3640-0519

Сергій НІКІТЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: sanik02@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1940-4788

Олеся ШИПИЛІНА

аспірант,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
E-mail: buxoblik@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6605-4939

РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЯК ОСНОВИ ПРОДОВОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

На основі результатів проведених досліджень запропонувати практичні рекомендації щодо формування кооперативних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників всіх форм господарювання. Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний підхід пізнання до економічних явищ і процесів, згідно з яким всі об'єкти розглядаються в постійному розвитку, зміні та вдосконаленні виробничих відносин. На основі системного аналізу кооперація розглядається як сукупність взаємоузгоджених та синхронно діючих економічних, організаційних та соціальних складових, що забезпечують досягнення синергетичного ефекту.

Доведено, що кооперування здійснюється за трьома напрямками: внутрішньогосподарське кооперування; кооперування суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу та особистих селянських господарств (ОСГ); кооперування міжгосподарське на районному та обласному рівнях.

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що у великих сільськогосподарських зонах, доцільно будувати

© Іван Свиноус, Марат Іббатулін, Надія Свиноус, Сергій Нікітченко, Олеся Шипиліна, 2022

Отримано: 14.08.2022 р.

Рекомендовано до друку: 30.09.2022 р.

Опубліковано: 14.10.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Свиноус І., Іббатулін М., Свиноус Н., Нікітченко С., Шипиліна О. Розвиток кооперації сільськогосподарських товаровиробників як основи продовольчого забезпечення країни. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 3. С. 94-101. DOI: 10.35774/econa2022.03.094

відповідної потужності переробні підприємства та створювати агропромислові кооперативні формування або об'єднання, в яких може відбуватися переміщення капіталу від переробних підприємств до виробникам сільськогосподарської сировини.

Запропонована нами система покликана забезпечити досить тісний зв'язок між рівнем матеріальної зацікавленості, підвищенням відповідальності працівників та величиною валового доходу кооперативу, а отже, сприяти зростанню обсягів виробництва та вдосконаленню якості продукції.

Таким чином, кооперація дозволяє нарощувати виробництво, успішно конкурувати з монополією переробних і торгових підприємств, поєднуючи зусилля великого і дрібного сільськогосподарського виробництва. Вона також може відіграти важливу роль у досягненні гідного місця України у світовій аграрній економіці із властивою їй конкуренцією, боротьбою за довіру суб'єктів господарської діяльності.

Доведено, що ареал поширення кооперативних структур за умов ринку може бути розширено як у горизонталі, і по вертикалі. Вона націлює на розширення кооперації у сфері виробництва, закупівель, переробки та збуту продукції, матеріально-технічного постачання та обслуговування, кредитування та страхування. При цьому стратегічною метою кожного з них має стати формування найдоцільнішої моделі. Результати цього дослідження можуть бути використані у подальших наукових розробках з обґрунтування перспектив розвитку сільськогосподарської кооперації та у практичній діяльності кооперативів.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства; особисті селянські господарства; вертикальна кооперація; горизонтальна кооперація; сільськогосподарський кооператив.

Вступ

Кооперування здійснюється за трьома напрямками: внутрішньогосподарське кооперування; кооперування суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу та особистих селянських господарств (ОСГ); кооперування міжгосподарське на районному та обласному рівнях.

На першому рівні кооперування об'єднання трудових колективів дає можливість вже розвивати кооперативні зв'язки всередині підприємства, спрямовувати їх на спільну зацікавленість у підвищенні ефективності виробництва.

Другий напрямок розвитку кооперації здійснюється шляхом створення сільськогосподарських виробничих кооперативів на базі реорганізованих сільськогосподарських підприємств.

Кооперативи суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу та ОСГ створюються з метою укрупнення виробництва, об'єднання окремих виробничих функцій – збуту, переробки, реалізації продукції; здійснення фінансових та облікових операцій та сервісного обслуговування та ін.

Теоретичним питанням розвитку та особливостей діяльності кооперативів присвячено наукові праці класиків кооперативної думки – М. Туган-Барановського, О. Чаянова, М. Кондратьєва, Б. Мартоса, Є. Храпливого, І. Витановича та ін.

Дослідження сучасних теоретичних та практичних проблем кооперації знайшли відображення у працях вітчизняних вчених економістів-аграрників: П. Березівського, І. Бурачека, Ф. Горбоноса, В. Зіновчука, П. Канінського, О. Крисального, М. Маліка, Л. Молдаван, П. Саблука, Ю. Ушкаренко, Г. Черевка, В. Юрчишината ін. Водночас складність та багатогранність питань, пов'язаних із визначенням економічної ефективності діяльності сільськогосподарських кооперативів, особливо обслуговуючих, вивчення впливу чинників на ефективність їх діяльності, удосконалення механізму господарювання кооперативних підприємств зумовлює проведення окремого дослідження.

Мета статті

Мета статті – на основі результатів проведених досліджень запропонувати практичні рекомендації щодо формування кооперативних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників всіх форм господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розвиток кооперативного руху на районному рівні передбачає виробництво сільськогосподарської продукції, її заготівлю, зберігання, переробку, торгівлю, кредитні операції та іншу підприємницьку діяльність у районному масштабі.

Міжгосподарське кооперування базується на розвитку двох нерозривно пов'язаних та

взаємозумовлених процесів: розподіл праці (спеціалізації) та розширення виробничих зв'язків між спеціалізованими підприємствами.

Залежно від природних та економічних умов, характеру виробничих зв'язків та складу кооперованих підприємств у сільському господарстві на були розвитку такі основні напрями кооперування:

- на основі внутрішньогалузевого поділу праці;
- шляхом організації спільних виробництв на пайових засадах;
- на основі об'єднання усієї виробничої діяльності спеціалізованих господарств;
- на основі об'єднання сільськогосподарських підприємств з підприємствами з переробки продукції, обслуговування виробництва з науковими установами.

Кожному з цих напрямів відповідає конкретна організаційна форма: спеціалізоване за технологічним принципом підприємство; спільне міжгосподарське об'єднання; аграрно-промислове об'єднання; науково-виробниче об'єднання [1].

Являючись первинною формою міжгосподарської організації, сільськогосподарська кооперація виступає як один із інструментів ринкового механізму, що дозволяє підприємству безболісно пристосовуватися до умов ринкової кон'юнктури, одночасно захищаючи сільськогосподарське виробництво від стихії ринку. З іншого боку, кооперативна система в особі галузевих спілок є надійним засобом (інструментом) державного регулювання сільськогосподарського виробництва для реалізації великих державних та місцевих програм запровадження технічних агрономічних новацій, проведення раціональної фінансової політики. Основа кооперативного розвитку підприємств аграрного сектору нині вбачається у поєднанні вертикального (галузевого) принципу будівництва первинної (низової) мережі кооперації з територіальним принципом організації системи кооперативних спілок (об'єднань), що замикаються на місцеві структури сільського господарства [2].

Це дозволить централізувати матеріально-фінансові та трудові ресурси, перерозподілити їх для структурних змін із метою максимізації

віддачі від технологічно взаємопов'язаного виробництва. Економія капітальних витрат досягається тим, що унеможливорюється будівництво сільськогосподарськими товаровиробниками власних потужностей із переробки [3]. Створення загальних обслуговуючих служб, включаючи маркетингову, відсутність податків на проміжних стадіях виробництва, прискорення обіговості оборотних засобів, підвищення ритмічності постачання сировини та завантаження м'ясопереробних підприємств, що забезпечує зниження реалізаційних цін та нарощування виробництва конкурентоспроможної продукції.

Проведене у роки реформування подрібнення сільськогосподарського виробництва на малі підприємницькі структури посилює стан справ у сільському господарстві. Настав час сільськогосподарським товаровиробникам мобілізуватися на кооперативній основі, а не розривати виробництво на натуральні господарства окремих індивідуумів. Кооперативам із виробництва сільськогосподарської продукції слід об'єднуватися в галузеві кооперативні спілки та асоціації [4]. Досвід багатьох країн показує, що у стихії ринку найбільше успішно з труднощами борються разом і перемагають.

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що у великих сільськогосподарських зонах, доцільно будувати відповідної потужності переробні підприємства та створювати агропромислові кооперативні формування або об'єднання, в яких може відбуватися переміщення капіталу від переробних підприємств до виробникам сільськогосподарської сировини. У великі підприємства банки охочіше вкладають гроші. У всьому світі 35% фермерських господарств формуються за рахунок держави та підтримуються ним [5].

Добре налагоджені кооперативні зв'язки фермерських та особистих селянських господарств з великими сільськогосподарськими та переробними підприємствами дозволяють отримувати від них підтримку як у грошовій, так і в натуральній формі: корми, ветмедикаменти, насіння сільськогосподарських культур, добрива та інші послуги.

Кооперація сільськогосподарських товаровиробників набула широкого поширення в зарубіжних країнах, де кредити та позички фермерам виділяють у зарубіжних країнах, нижче кредити та позички фермерам виділяють сільські кредитні кооперативи, інші фінансові кооперативні організації, що здійснюють підтримку виробників сільськогосподарської продукції на пільгових умовах. У багатьох країнах у разі стихійних лих фермерам виплачується страхове відшкодування і на кілька років надається відстрочка платежів.

Діяльність кооперативів має низку відмінностей від інших форм виробництва. Кооперативи, створювані з ініціативи самих товаровиробників та керовані ними за власний страх і ризик, характеризуються наявністю колективної власності. Основним завданням кооперативу є надання послуг своїм членам і виробництво товарів, а прибуток, що отримується в результаті його діяльності, йде головним чином на поповнення резервного та інших фондів об'єднання [6]. Частина прибутку, що залишилася, розподіляється між партнерами по кооперації пропорційно їх пайовій участі.

Особливістю колективної форми вертикальної кооперації у тому, що кожне підприємство одночасно пов'язані з кількома кооперативами. Одні з них доставляють на кооперативні підприємства з ферм сільськогосподарську сировину, забезпечують її переробку та збут готової продукції; інші постачають товаровиробників знаряддями та засобами виробництва; треті надають кредити. У кожній країні існує система кооперативного виробничого обслуговування членів кооперативу, включаючи надання технічної допомоги, консультацій та інших виробничих послуг.

Кооперативи, що займаються збором, переробкою та збутом продукції, виробленої фермерами, – це найбільш розвинена сфера кооперативної діяльності, причому ключова роль належить збутовим кооперативам, які визначають напрямок діяльності виробникам та переробникам продукції при даній кон'юктурі ринку. Включення до системи вертикальних зв'язків цієї ланки дозволяє фермерам та кооперативам працювати впевнено та стабільно.

Кооперативи фермерів консолідовані на регіональному, національному та державному рівні у великі галузеві, продуктові та територіальні спілки. Національні кооперативні спілки є представниками фермерів-кооператорів на переговорах з урядом своїх країн і беруть активну участь у виробленні аграрної політики, обстоюючи інтереси кооперативів. Крім того, вони представляють національну кооперацію у різних міжнародних кооперативних організаціях, у низці країн та у керівних органах ЄС [8].

Головною правовою базою діяльності кооперативів є спеціальні закони про кооперацію, що регламентують статус кооперативної організації як добровільного об'єднання селян, що функціонує на демократичних засадах. Однак у різних країнах ці правові положення оформлені по-різному.

Основним законом внутрішнього життя кооперативу є його статут. Він містить визначення мети даного товариства, регулює порядок членства у ньому, встановлює розміри та порядок виплати пайових внесків, передбачає правила ділових взаємин між кооперативом та його членами та порядок формування керівних органів. Зміст статуту має перебувати у повній відповідності до норм чинного законодавства. Зазвичай статuti складаються за єдиним зразком, навіщо існують зразкові статuti для кооперативів окремих галузей, рекомендовані центральними об'єднаннями.

Статут підкріплюється низкою законодавчих актів. Під час організації кооперативу слід визначити його напрямок. У законодавствах немає розшифровки цілей та завдань кооперативів різної спеціалізації, за винятком кредитних. Режим створення кооперативів регламентується низкою правових вимог. Членом кооперативу може бути будь-яка особа.

Управління сільськогосподарськими кооперативами здійснюється відповідно до норм права. Вищим органом управління кооперативом є загальні збори його членів або (у дуже великих об'єднаннях) збори уповноважених.

Для оперативного керівництва кооперативом загальні збори обирають Адміністративну раду чи дирекцію та контрольні органи (Наглядова рада).

Адміністративні органи обираються на 1-4 роки з обов'язковим звітом про свою діяльність перед загальними зборами кооперативу та контрольними органами. До адміністрації дозволяється залучати найманих службовців та наймати оплачуваного директора для повсякденного управління кооперативом. Діяльність кооперативу потребує значних оборотних коштів (у формі готівки) та основних засобів (у формі інвестиційного капіталу). Фінансування сільськогосподарських кооперативів здійснюється за рахунок власних коштів, а також державних та наднаціональних субсидій. Джерелом власних коштів кооперативів служать пайові та щорічні внески членів та відрахування від прибутків. Обов'язковість фінансової участі кожного члена кооперативу у його діяльності передбачена законодавством та закріплена у статутах більшості країн. Це означає, що кожен фермер при вступі до кооперативу повинен підписати документ, що включає обов'язок внесення пайового внеску.

Пайові внески є іменними (вписуються в реєстр), вони не можуть бути передані у спадок, не можна відмовитися від них на чийсь користь.

У разі виходу з кооперативу пайові частки виплачуються за номінальною вартістю або за балансовою вартістю на момент виходу.

Крім пайового капіталу сільськогосподарські кооперативи використовують інші внутрішні джерела збільшення своїх фондів, зокрема, вступні та щорічні внески. Ці внески обов'язкові насамперед тих кооперативів, які створюють пайової капітал. Так, швейцарським законодавством передбачається, що розмір щорічних внесків встановлює загальні збори кооперативу залежно від потреб об'єднання.

Окрім пайової участі в капіталі, кооперативи вимагають іноді від нових членів внеску на «право вступу».

Отримуваний внаслідок діяльності кооперативів прибуток (або економія) розподіляється в резервний та інші фонди (страховий, амортизаційний, інвестиційний, розвитку та т. д.). Ці фонди є важливими джерелами формування кооперативного капіталу і мають велике значення, оскільки ця частина коштів, на відміну пайового капіталу, залишається в кооперативі і не підлягає поверненню у разі виходу з нього. Частину

прибутку, що залишилася після відрахування до фондів, розподіляють між членами об'єднання пропорційно їх пайовій участі.

На капітал, що належить членам кооперативу, за рішенням загальних зборів може виплачуватись відсоток, якщо бюджетний рік закінчено з прибутком. Величина відсотка найчастіше обмежена.

Для успішного входження сільськогосподарського підприємства до складу інтегрованого формування необхідний комплексний підхід до реформування системи внутрішньогосподарських відносин. Дослідження показали, що вдосконалення внутрішньогосподарських відносин у сільськогосподарських кооперативних формуваннях – необхідна умова їхнього фінансового оздоровлення та підвищення ефективності виробництва. Для досягнення цих цілей необхідно реформувати внутрішньогосподарські трудові та організаційні відносини на основі узгодження загальногосподарських та індивідуальних інтересів членів кооперативу. Таким відносинам найбільше відповідає господарський розрахунок. Сучасні сільськогосподарські виробничі кооперативи істотно різняться за рівнем застосування елементів внутрішньогосподарського розрахунку.

Вища категорія – використання всіх елементів внутрішньогосподарського розрахунку, коли кожен підрозділ кооперативного формування і навіть окремі працівники перебувають у відносинах повного госпрозрахунку з адміністрацією кооперативу.

Перша категорія – це кооперативи, які будують внутрішньогосподарські відносини відповідно до принципів внутрішньогосподарського розрахунку. Тут здійснюється самоокупність та самофінансування, матеріальна зацікавленість та економічна відповідальність. На цих підприємствах визначено оптимальні виробничу та організаційну структури кооперативу, чітко регламентовано порядок взаємовідносин між структурними підрозділами на основі внутрішньогосподарських розрахункових цін. До підрозділів доводяться нормативи витрат і здійснюється преміювання їх зниження, матеріальне заохочення залежить від

одержуваного доходу, передбачено відповідальність підрозділів перед адміністрацією кооперативу та інші підрозділами порушення умов виробництва.

Друга категорія – це кооперативи, у яких освоєно лише основні елементи внутрішньогосподарського розрахунку. Вони відносять між підрозділами та адміністрацією кооперативу чітко не розмежовують відповідальності за невиконання зобов'язань, дотримання нормативів.

У кооперативах третьої категорії також застосовуються елементи внутрішньогосподарського розрахунку. Визначено порядок взаємовідносин між структурними підрозділами на основі внутрішньогосподарських розрахункових цін, матеріальне заохочення пов'язане з результатами діяльності, але не повністю залежить від них, тобто оплата здійснюється за вироблену продукцію, але преміювання за зниження витрат відсутня. Немає чіткого розмежування відповідальності між підрозділами та адміністрацією кооперативу за невиконання зобов'язань.

До четвертої категорії відносяться всі інші кооперативні формування, у яких внутрішньогосподарські розрахунок практично не застосовується, внутрішньогосподарські відносини будуються на умовах адміністративних методах, а оплата праці членів кооперативу безпосередньо не пов'язана з результатами діяльності підрозділів.

В даний час головним завданням кооперативу є виконання договірних зобов'язань, укладених між підрозділами, кооперативу та підрозділами, кооперативу та працівниками, а також кооперативу та зовнішніми контрагентами. Розвиток госпрозрахункових відносин, надання реальної самостійності структурним підрозділам дає можливість самореалізації фахівців, сприяє підвищенню матеріальної зацікавленості всіх працівників, активізує підприємницьку діяльність. Госпрозрахунок підвищує ефективність системи контролю та обліку за витрачанням виробничих ресурсів, забезпечує підвищення матеріальної зацікавленості та відповідальності всіх членів кооперативу. З метою вдосконалення організаційно-економічних відносин у кооперативі

пропонується запровадити додаткові заходи щодо стимулювання праці керівників та спеціалістів, встановити норматив їх заробітної плати (від валового доходу, прибутку або суми виручки по господарству), а також фіксовану суму інших планових витрат (зміст основних фондів, закріплених за апаратом, канцтовари, витрати на відрядження, підготовка кадрів тощо). Протягом року працівникам виплачується аванс (пайовикам – гарантований мінімум, найманим спеціалістам – оклади повністю). Наприкінці року визначається сума належної заробітної плати згідно із затвердженням нормативом. До неї додається економія від фіксованих витрат (або утримується перевитрата). Загальна сума коригується залежно від виконання зобов'язань. Якщо Голова кооперативу та співробітники апарату виконали всі свої зобов'язання, то ця сума збільшується на 35%, але за кожну невиконану позицію вона зменшується на 11%.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Запропонована нами система покликана забезпечити досить тісний зв'язок між рівнем матеріальної зацікавленості, підвищенням відповідальності працівників та величиною валового доходу кооперативу, а отже, сприяти зростанню обсягів виробництва та вдосконаленню якості продукції.

Таким чином, кооперація дозволяє нарощувати виробництво, успішно конкурувати з монополією переробних і торгових підприємств, поєднуючи зусилля великого і дрібного сільськогосподарського виробництва. Вона також може відіграти важливу роль у досягненні гідного місця України у світовій аграрній економіці із властивою їй конкуренцією, боротьбою за довіру суб'єктів господарської діяльності.

Ареал поширення кооперативних структур за умов ринку може бути розширено як у горизонталі, і по вертикалі. Вона націлює на розширення кооперації у сфері виробництва, закупівель, переробки та збуту продукції, матеріально-технічного постачання та обслуговування, кредитування та страхування. При цьому стратегічною метою кожного з них має стати формування найдоцільнішої моделі. Результати цього дослідження можуть бути використані у подальших наукових розробках з

обґрунтування перспектив розвитку
сільськогосподарської кооперації та у
практичній діяльності кооперативів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Бутов А. М. Кооперація як чинник формування стратегічного потенціалу суб'єктів агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 2. С. 16-24.
2. Лук'янова М. М., Гурська І. С. Кооперація як один із аспектів розвитку сільської економіки на інноваційних засадах. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2018. №1. С. 217-230.
3. Безус Р. М., Крючко Л. С. Кооперація та інтеграція в аграрному бізнесі. *Агросвіт*. 2020. №6. С. 3-9.
4. Головка Р. А. Кооперація виробничо-господарської діяльності фермерських господарств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №19. С. 34-38.
5. Рибчак О. С., Бондаренко Н. В., Кобилянський О. М. Кооперація як основний регуляторний механізм розвитку підприємницької діяльності аграрної сфери. *Агросвіт*. 2019. № 6. С. 20-26.
6. Калачевська Л. І. Сільськогосподарська кооперація у контексті інноваційного розвитку сільських територій в Україні. *Інтелект XXI*. 2018. №6. С. 61-65.
7. Самойленко Т. Г. Кооперація в аграрному секторі як напрямок сталого розвитку сільської місцевості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68), №3. С. 22-24.
8. Лук'янова М. М., Гурська І. С. Сільська кооперація як основа місцевого розвитку. *Агросвіт*. 2018. № 12. С. 62-66.

REFERENCES

1. Hnatyshyn, L. B., Prokopyshyn, O. S., Butov, A. M. (2020). Kooperatsiia yak chynnyk formuvannia stratehichnoho potentsialu subiektiv ahro biznesu. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, 5(2), 16-24.
2. Lukianova, M. M., Hurska, I. S. (2018). Kooperatsiia yak odyin iz aspektiv rozvytku silskoi ekonomiky na innovatsiinykh zasadakh. *Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky*, 1, 217-230.
3. Bezus, R. M., Kriuchko, L. S. (2020). Kooperatsiia ta intehtatsiia v ahrarnomu biznesi. *Ahrosvit*, 6, 3-9.
4. Holovko, R. A. (2019). Kooperatsiia vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti fermerskykh hospodarstv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 19, 34-38.
5. Rybchak, O. S., Bondarenko, N. V., Kobylianskyi, O. M. (2019). Kooperatsiia yak osnovnyi rehuliatorni mekhanizm rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti ahrarnoi sfery. *Ahrosvit*, 6, 20-26.
6. Kalachevska, L. I. (2018). Silskohospodarska kooperatsiia u konteksti innovatsiinoho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini. *Intelekt XXI*, 6, 61-65.
7. Samoilenko, T. H. (2018). Kooperatsiia v ahrarnomu sektori yak napriamok staloho rozvytku silskoi mistsevosti. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*, 29(68), 3, 22-24.
8. Lukianova, M. M., Hurska, I. S. (2018). Silska kooperatsiia yak osnova mistsevoho rozvytku. *Ahrosvit*, 12, 62-66.

Ivan Svyynous, Doctor of Economic Sciences, Professor, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Marat Ibbatulin, Doctor of Economic Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Nadia Svyynous, Doctor of Philosophy in the field of Management, Assistant, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Serhiy Nikitchenko, PhD, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Olesya Shypylina, PhD student, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

DEVELOPMENT OF COOPERATION OF AGRICULTURAL GOODS PRODUCERS AS THE BASIS OF FOOD SUPPLY OF THE COUNTRY

Abstract

On the basis of the results of the conducted research, propose practical recommendations for the formation of cooperative associations of agricultural commodity producers of all forms of management. The theoretical and methodological basis of the study is the dialectical approach of cognition to economic phenomena and processes, according to which all objects are considered in the constant development, change and improvement of production relations. On the basis of a systemic analysis, cooperation is considered as a set of mutually coordinated and synchronously acting economic, organizational and social components that ensure the achievement of a synergistic effect.

It has been proven that cooperation is carried out in three directions: intra-economic cooperation; cooperation of subjects of entrepreneurial activity in the field of agribusiness and personal peasant farms (PSH); inter-farm cooperation at the district and regional levels.

Domestic and foreign experience shows that in large agricultural areas, it is advisable to build processing enterprises of appropriate capacity and create agro-industrial cooperative formations or associations in which capital can be transferred from processing enterprises to producers of agricultural raw materials.

The system proposed by us is designed to ensure a fairly close connection between the level of material interest, increasing the responsibility of employees and the amount of gross income of the cooperative, and therefore, to contribute to the growth of production volumes and improvement of product quality.

Thus, cooperation allows to increase production, successfully compete with the monopoly of processing and trading enterprises, combining the efforts of large and small agricultural production. It can also play an important role in achieving a worthy place for Ukraine in the global agrarian economy with its inherent competition, the struggle for the trust of business entities.

It has been proven that the area of distribution of cooperative structures under market conditions can be expanded both horizontally and vertically. It aims to expand cooperation in the field of production, procurement, processing and sales of products, material and technical supply and service, lending and insurance. At the same time, the strategic goal of each of them should be the formation of the most expedient model. The results of this study can be used in further scientific developments to substantiate the prospects for the development of agricultural cooperation and in the practical activities of cooperatives.

Keywords: agricultural enterprises; personal peasant farms; vertical cooperation; horizontal cooperation; agricultural cooperative.

Cite as: Svynous, I., Ibbatulin, M., Svynous, N., Nikitchenko, S., & Shypylina, O. (2022). Current trends in milk production and consumption in the world in the conditions of globalization. *Economic analysis*, 32 (3), 94-101. DOI: 10.35774/econa2022.03.094